

Kratek pregled gimnazij nekterih sosédnih deželá.

Ker so „Novice“ omenile gimnazijalne šole v Ljubljani, v Novem mestu in Marburgu, naj omenijo še nekterih drugih.

Létnik celovške gimnazije smo pred vsem zavoljo téga z radostjo prebéráli, ker piše naš učeni rojak in naravoslovec, gospod profesor Korel Robida v njem o čisto novem naravoslovnem predmetu, kterega imenuje „Vibrations-Theorie der Elektrizität.“ Vsa nova je ta teorija in častiti pisatelj ima po svojih dosedanjih skušnjah upanje, da bo pri naravoslovcih veljavnost dobila, in če se to zgodi, bo njeni upljiv se tudi na teorijo o luči, toploti in kemii razširil. Učeni gospod profesor je to svojo teorijo c. k. akademii znanost na Dunaji priobčil, in ponašati se bomo sméli Slovenci, če jo omenjena akademija in učeni naravoslovci poterdijo. — Celovška gimnazija je imela pretečeno šolsko leto z vodjem vred 14 duhovnih in 6 posvetnih učencov. Učencov je bilo v 8 razredih 232 javnih, 5 privatistov; po narodnosti je bilo 176 Nemcov, 56 Slovincov; po véri 231 Katoličanov, 1 evangeljčan. Štipendij so vživali 34 z 2415 fl. 30 kr.; šolnino jih je plačevalo 67, (1086 fl.). Pomočke za uk ima gimnazija: c. k. biblioteko s 30,499 bukvami; fizikalni kabinet, naravozgodbini kabinet, posebno gimnazialno biblioteko in zbirko predlóg za risanje. — Slovenščine so se učili učenci v 4 razdelkih, v 1. in 2. Nemci, v 3. in 4. Slovenci; iz programa pa se ne zvê: kam spada slovenšina, ker je ne nahajamo med predpisanimi nauki, pa tudi med prostimi ne. Prostih ukov je bilo 6, namreč: risanje, italianščina, pisanje, petje, gimnastika in stenografija, ktero v Ljubljani in Novem mestu pogrešamo.

Létnik celjske gimnazije prinaša učen kritičen sostavek o ódi Horacia, lib. III. c. 3., iz kterega vsak prijatelj klasičnega latinskega pesništva marsikaj v svoj poduk zajéti more. — Ta višja gimnazija je iméla 13 učiteljev, kterih je 11 rednih (6 posvetnih, 5 duhovnih) z vodjem vred, in 2 suplenta; 2 učenika sta izredna, 1 za petje, 1 pa za risanje in Kaligrafio. Učencov je bilo h koncu leta 214 javnih, 4 privatisti. Po narodnosti je bilo 173 Slovincov, 41 Nemcov. Slovenščina se je učila po vseh 8 razredih po berilih Kleemanovih, Bleiweisovih in Miklošičevih in slovnici Murkovi. Štipendije je vživalo 31 prvega in 30 drugega polletja (skup 1351 fl. 57 kr.); šolnino je plačevalo prvega polletja 122, drugega pa 95 učencov s privatisti vred (skup 868 fl.). Pomočki za uk so bili: gimnazialna biblioteka, biblioteka učencov, naravozgodbini kabinet, fizikalni kabinet.

Létnik zagrebske gimnazije priobčuje sostavek k zemljoznanstvu horvaške dežele, kar se tiče vremena, lege mnogih krajev, pogojzdovanja horvaško-primorskega Krasa i. t. d. — Na tej gimnazii je bilo na koncu leta 344 učencov, ktere je učilo 13 učiteljev z vodjem vred (8 posvetnih, 4 duhovni in 1 suplent duhovnega stanú.) Pomočki uka so bili: gimnazialna biblioteka, fizikalni kabinet, naravo-zgodbini muzej. — Učenci té gimnazije imajo še posebno družbo za podporo učencov z 200 udov. To društvo je 85 učencov s šolskimi bukvami in sicer podperalo. Čisto premoženje tega društva je bilo to leto 932 fl. 53 kr.

V Varazdinskem gimnazijalnem letniku tega leta je pisal gospod profesor V. Križek sostavek o prvotnih prebivališčih, razširjevanji in prvem razvitji Slovanov. Sostavek ta dostojno pričuje, da gosp. pisatelj ni samo priden preiskovavec zgodbiné slovanske, temuč tudi bistroumem pretresovavec tajiste. Branja vreden je ta spis, kterem tudi niso neznane ostale preiskave Terstenjakove. — Rednih učiteljev té gimnazije je bilo 10 in 3 suplenti, kteri so pretečeno šolsko leto 182 učencov učili. Med temi je bilo 132 Horvatov, 33 Slovincov, 13 Ogrov in 4 Čehi. — Po-

močke za uk so imeli učenci: biblioteko z 2143 bukvami; fizikalni kabinet in naravozgodovinsko naberko. — Kar na vsih družih doslej omenjenih gimnazijah pogrešamo, zapazimo z radostjo na téj med prostimi uki staroslovanščino, ktere se je 25 učencov učilo; učitelj njih je bil gosp. profesor S. Zepič, kteri je kakor tudi gosp. profesor M. Valjavec učil še latinski, gerški in ilirski jezik.

V létniku Karlovške nižje gimnazije s 4 razredi nahajamo sostavek „žival in rastlin“ od P. V. Mihailovića, prav lično in za branje tudi prav mično spisan. Učencov je bilo na tej nižji gimnazii na koncu leta v 4 razredih 52, kteri so razdeljeni po narodnosti v 48 Horvatov, 1 Slovenca, 3 Nemce. Vsled visocega ministerkega ukaza so vsi učenci té gimnazije šolnine prosti. Učiteljev, kteri so vsi reda sv. Frančiška, je bilo z vodjem vred: 4 redni in 2 suplenta, z 1 učiteljem muzike in petja, in z 1 za risanje; poslednja 2 sta posvetnega stanú. Pomočke za uk sta dajala biblioteka in naravoznanski kabinet.

Jezikoslovne in zgodovinske drobtinice.

Spisal P. Hieinger.

(Dalje in konec.)

Pa morebiti rešijo pravdo tiskane bukve, posebno iz prvega časa, ko se je slovenski jezik začel pisati. Kaj pa se tukaj nahaja? Trubar je pisal krainsko in Krainic, Krel pa po Kranju in Kranšina, in Dalmatin zdaj kransko zdaj krainško; tû se kaže, da je takrat ravno tak razloček v izgovarjanji bil med to in uno stranko, kakor še današnji čas. Koliko se zamore spričati po takem razločnem pisanji? Kastelec, P. Hipolit in drugi zopet pišejo krainško, krajnsko, ker so se sploh bolj deržali izgovarjanja dolenske strani. Med zgodovinarji se pri Lazii nahaja latinska oblika Crani in Crania; pri Valvazorji pa stoji dolgo dokazovanje, da ime Crania ali Krain je prišlo po prestavi čerk iz nekdanjega imena Carnia (primeri Valvaz. I. bukve str. 39 in d.). H koncu je Linhart prišel na to, da dežela poleg gornje Save ima ime odtod, ker je krajna ali na kraji druge slovenske zemlje; in pri tem je ostalo doslej; ali se je pa zgodilo s terdnim uzrokom, se sme še vprašati po vsem, kar je bilo rečeno.

Ozir po svetu.

Fakir.

Ker so zdaj oči vsega sveta obrnjene na izhodnjo Indijo, podamo tû bravcom „Novic“ čertico ondotnega življenja po Boc Dikensu iz „Meyer's Volksb.“

Fakir je berašk samotarec v Indii. On ne priznava nobene višje gosposke, hodi nag, ne dela nikoli, zaničuje vsacega, pravi, da se vedno posti, zraven se pa redi od nar mastnejših grizlejev. Boc Dikens je vidil Fakirja, od kterega ni nobeden vedil, ali je kdaj jédel ali ne. Pri sebi je nosil črn kamen, kterega je neki svet mož njegovi materi enkrat daroval. Sam je terdil, da je brez vse hrane svojo lepo starost deživel in da je le svoj črni kamen sesal. Da je imel pa črni kamen redivno moč, je pričá tolsti podbradek in rejeni, okrogli trebušček. Jédel in pijače je nabiral, pa ne za sé. Ko sem ga vidil, je prosil rajža, mleka, rib in sirovega masla za svojega patrona. Kar je med dnevom nabral, je položil zvečer na oltar svojega patrona, da bi se pokrepčal. Če je kaj ostajalo, je razdelil med revne. Pa patron je bil zeló zbirčen; kar je bilo starih in slabih darov, je vse zaverigel in drugo jutro jih je goljufivim darovavcom s svojo kletvijo vred nazaj poslal.

Včasih si Fakir domišluje, da bi bilo za občni prid dobro, če bi se kakih 100 milj daleč kot kolo vertil. Zdaj si da roke na noge privezati, med kolena in komolca vtakne

sambuzovo palico in tako se poda na pot. Kositarna skledica za nabiranje milovšine, ena mošnja in nekaj drugih reči je privezanih na koncu palice. S to robo se verti kot kolo vedno naprej in na to vižo popotuje včasih več let. Ko pride blizo kake vasi, mu grejo vsi ljudje naproti in ga spremlje s spodobno častjo do vaškega vodnjaka, moški bijejo na bobne in ženske pojejo skoz nos. Tù se sveti mož odveže, omije prah in blato in po kratkem pokrepčanju se začne z ljudmi zgovarjati.

Kot navaden človek popraša po jedilnih shrambah, in pozveda, kako da živijo. Vsak je željen s tako svetim možem govoriti, ki je v podobi obroča k njim prišel.

Potem se Fakir zahvali za sprejem in obljubi pri tistem ostati, kateri bo to čast nar bolj ceniti vedil. Po kratkem razgovoru je pogodba storjena. Fakir ostane pri možu, ki mu je največ obljubil, daje potem dobre svete v občini prid, in duh svetosti se razširi po celi vasi.

Ko milovšine redkeje postajajo, zveže Fakir spet roke in noge in vsa vas ga spremlja z ravno tistimi slovesnostimi, s katerimi ga je popred sprejela.

Kot drugi ljudje take baže, se zna Fakir posebno ženskam priljubiti in večidel ga imajo rade, pa gotovo ne zavoljo njegove lepote, ker gerjega človeka si skor misliti ne moreš. Kot bi ga narava ne bila še dosti ostudnega naredila, se pači še sam in povikšuje nalaš svojo gerdost. Okoli oči si naredi bele čerte in lica pobarva rumeno. Po nosu in okoli oči si naredi bele proge in tudi persi si opiše z rižami. Ne nosi nobene obleke in mjila tudi ne pozná.

V Indii pripovedujejo veliko od čudnega smertnega spanja, kteremu se Fakir prostovoljno uda. Francozki general Ventura je bil pri pokopu in pri ustajenji nekega Fakirja sam pričujoč in Schönberg je sledečo povestico iz ust zanesljivega in resnicoljubnega generala sam slišal, ki se od besede do besede takolé glasi:

Bilo je v Amritseru, ko je nekega dne okoli 40 let star Fakir k poveljniku Runjitu prišel, in je rekel, da se hoče, ako želimo, zakopati dati in čez 40 dni se bode pri odkopu groba zopet oživil. Runjitu je bilo to všeč. Med svojo hišo na vertu in med terdnjavo Amritserske na prosti planjavi je ukazal sozidati hišo, ki je imela ene same vrata, ktere so bile posebno terdno napravljene. Odločeni dan pride; tudi Fakir pride in prosi za privoljenje, da bi mu pri namenjenem spanji in pri vstajenji njegov služabnik streči smel, ker ga je naučil, kako more ravnati. — Bilo mu je dovoljeno. Fakir je 20 dni potreboval, da se je za spanje pripravil in med tem časom je Runjit vedno na-nj paziti ukazal. Teh 20 dni je zgol mleko vžival in s čistivnimi leki se je tako sčistil, da so bile čeva popolnoma prazne. Ko je prišel, so bili vsi dvorni velikaši skupaj, ki so radovedni gledali, kaj bo počel. Fakir je začelo svoje delo s tem, da si je dal vse luknje na životu, postavimo, ušesa, nos i. t. d. z voskom zamašiti. (Ali si je dal tudi usta zamašiti, tega se general ni mogel več spomniti.) Potem se je zgrudil na tla in z zapertimi očmi je ležal na tléh kot merlič. Vse znamenja merliča so se pokazale, samo na sredi glave je bil goreče vroč in kri je na tem mestu hudo bila, vès drugi život je bil pa merzel. Potem so položili Fakirja v trugo, so zabili pokrov in so djali trugo v jamo, ktero so v imenovaní novi hiši skopali. Na trugo so položili dile, so zasuli jamo, potlačili zemljo in na grob so vsejali rajža in pšenice. Ko je bilo to storjeno, so zaperli vrata z dvema ključavnicama; ključ od ene je vzel veliki blagajnik, od ene pa omenjeni general Ventura. Vsacih 8—14 dni so preiskavali grob vpričo Runjita, ki ni pustil sicer žive duše v hišo; bil je namreč zeló pazen in previden v rečéh, ker je vedil, da je lahko prekanjen. Pa grob in hiša, vse je bilo po starem, nikjer ni bilo sledú, da bi se bil kdo hiše ali groba dotaknil. Štirideseti dan pride; izkopali so trugo in ko jo odprejo, najdejo Fakirja ravno tako, kot so ga bili not položili, le malo bolj rumen je

bil znabiti. Fakirjev hlapec začne zdaj svoje opravilo, speče dva palca debel hlebček po ondodni šegi in ga položi hudo vročega verh Fakirjeve glave, ki je bila na tem mestu ravno tako vroča kot na dan pokopa. Potem ga začne po vseh udih dergniti, odmaši nos, ušesa i. t. d. Čez nekoliko časa odpre Fakir oči in se sklone, pa kakor je bilo viditi, se še ni popolnoma zavedil. — Runjit je potem zapustil kraj te čudne dogodbe in zvečer je prišel Fakir spet v Derbar ravno tak kot pervikrat.

Fr. Erjavec.

Novičar iz raznih krajev.

Kakor se pripoveduje, bi utegnili Nj. c. k. Veličanstvo, Cesar, perve dni prihodnjega mēsa v Berliniti, pruskega kralja obiskat. — Iz nogradov okoli Dunaja se piše, da je grojzde že zdaj kaj sladko, da pa so jagode drobne, — vina ne bo tedaj posebno veliko, dobra pa bo kapljica. — Koroška železnica od Celovca do Zdoljnega Dravburga ima najpervo, in to še v krajšem času dodelana biti, kakor je postavljeno. — Sploh se letos šliši, da zavolj majhnih vodá se ribe niso derstile kakor sicer, pa tudi zalega škodo terpi, — tedaj bojo tudi ribe se podražile. — 19. t. m. je v vasi Komarov na Českem o hudem vremenu mnogo drobnega krompirčku podobnega sadeža med dežjem na tla padalo. Ljudje ga niso poznali, zvedenci pa so spoznali, da je to korenina neke rastljine, *Ranunculus ficaria* z imenom. Ta rastlina nima globoko korenin. Ko dozori, usahnejo in ker so zavoljo tega zelo lahke, jih sapa lahko odnese. Tako je tudi vihar té v Komarovo zanésel. — Šliši se, da se bota cesarja Napoleon in Aleksander v Stutgartu posebno o zadévah Moldavije in Valahije poménkovala. Kakor nek francozk časník véditi hoče, imata cesarja namen se zastran volitve prihodnjega vladarja podonavskih knežij pogovoriti, kateri bo z evropejskega vladarskega rodú. Razmera med Turčijo in tema knežijama bo pri starem ostala. — V Monakovem se je 16. t. m. strašna nesreča zgodila. V neki štacuni za železo se je proti 11. uri zvečer strelni prah (pulfer) unél. Hiša, v kateri se je to zgodilo, je vsa raznešena. Strašno viditi je bilo ranjene in mrtve. Mrtvih so pét še tisto noč izkopali. Koliko strelnega prahu je bilo, se ne vé; govori se, da ga je bilo najmanj poldrug cent. — Kakor se bere, bo ruski car Aleksander 21. septembra razpis zastran zemljišne odvéze v poljskem kraljestvu razglasiti dal. Za izpeljanje té prenarédbe je 5 let odločenih. Posestniki zemljiš se bodo pozvali, se v tem času s svojimi podložnimi pogoditi zastran oprostjenja, in kjer se to v 5 letih ne bo zgodilo, bo cesarska vlada to reč v roke vzela. — Turški časník „Journal de Constantinople“ in tudi telegraf iz Marseila naznanujeta, da je knez Černogorcov Danilo umorjen. Njegova zlahta se dolží tega umora. Ne Dunajski ne Teržaški časniki ne vejo še nič tega. — Omer paša, od kterega že dolgo ni bilo nič slišati, je zvoljen za poglavarja v Bagdadu. — Zastran volitev v Moldavi in Valahii pišejo časniki tako zopergovorno, da ne moremo reči, pri čem da smo. Eni pišejo, da so vsi zoper zedinjenje, drugi, da je večina volivcov zoper zedinjenje majhna, še drugi pa, da so volitve za zedinjenje sklenjene bile. Ali je to poslednje rés, kakor nekteri za gotovo pišejo, bomo v saboto že povedati mogli. — Iz Bulgarije zvemo žalostne novice. Oblaki so se vtergali in v nekterih krajih sila škode naredili. Voda je odnesla že požeto žito, in škoda na žitu in živini je tako velika, da bodo ljudje lakote merli, če jim ne bo od drugod pomoč prišla. — Pripovedujejo časniki, da bo šel car Aleksander tudi v Paris, in da se bo tudi s kraljico Viktorijo sošel, da pa francozka cesarica ne pride v Stutgart.